

ונעשה עת צרה, וכן הי' בשנת ת"ח שאמרו הצדיקים שהוא זמן פקידה ככתוב בזא"ת יבא אהרן אל הקודש, היינו בשנת ת"ח ישוב הכהן אל עבודתו בקודש, ולא זכו ונהרגו רבים מישראל רח"ל בגזירות ת"ח ות"ט. ואמר דאיתא בספרים ששנת שב"ת הוא זמן פקידה^{לא}, וכיון שלא זכו, שהיו רבים שנתרופפה האמונה אצלם, לכן הי' מה שהי' בעו"ה. ואמר: ברי, שהי' העת של הגאולה, שאז ימלא הארץ דעה את ה' ויהא הכל בברירות, אמנם השמא, הספיקות באמונה, זה גרם שלא נגאלנו^{לב}. והזהיר להתרחק מאלו שיש להם דעות כוזבות או ספיקות באמונה ח"ו^{לג}.

שנאת חנם

אמר פ"א לש"ב הרה"ג ר' יצחק בנימין מענדלאוויטש ז"ל אב"ד פישפיק-לאדאני: אם שאול ישאלו בדעת ההמון עם מה גרם להחורבן הנורא, יאמר משהו בוודאות משום שאשת הראש הקהל בלעמבערג הלכה בגילוי שער - יתכן, אבל אין מוכרח [שזה החטא בלחוד גורם חורבן עולם]. (ובלשון רבינו: קען זיין, אבער ס'איז נישט איבערצייגענד). ומשהו אחר יאמר בוודאות משום שבעיירה פלונית חיללו את השבת בפרהסיא - האמנם יתכן, אבל אין מוכרח. אבל השמעתם כבר ממי שהוא שיאמר שחורבן העולם בא בשביל שנאת חנם השורה בתוך מחנה ישראל? - זה יתכן, וגם מוכח בבירור, כי דבר זה כבר נתברר בעבר פעמיים ששנאת חנם הביאה חורבן^{לד}.

לא. כפי הנראה נבנו דברי רבינו על האמור בספח"ק תולדות יעקב יוסף פ' כי תשא, וזה לשונו: ובזה יובן דכתב האלשיך בפ' תצוה טעם י"ב אבני חשן, ואחד נקרא ברקת, וז"ל "נקימה על עובדי העבודה זרה" גי' תש"א, ועם הכולל תש"ב, מספרו גי' ברקת וכו' ודפח"ח. וזה שכתוב כי תשא, ר"ל כשתרצה שיהי' נשיאת ראש לבני ישראל, לפקדיהם, ר"ל בזמן הפקידה וכו', ואימתי יהי' נשיאת ראש, בזמן הפקידה, שלא יאחר כשיהי' מספר תש"א, שהוא נקימה על העובדי עבודה זרה, שיתאחדו החומר והצורה להשיב רבים מעון, ויכנע היצר הרע, ויהי' הכל טוב וכו' ע"כ.

לב. בדרך השערה י"ל הפלוגתא אי ברי עדיף או לא, על פי מה שכתב האברבנאל בס' ישועות משיחו, ומובא בספח"ק ויואל משה דף פ"ז עי"ש.

לג. מפי הרה"ח ר' גבריאל סורקיס הי"ו.

לד. חורבן בית ראשון וחורבן בית שני כדאיתא ביומא ט:

והכוונה שאפי' אחר חורבן כזה מטשטש היצר את עיני האדם שלא לפשפש במעשיו שלו בעצמו אע"ג שברור הקלקול, אלא לתלות העונש בחסרון שאר אנשים ואפי' בדברים שאינם כ"כ ברורים.

וסיים דבריו בצחות לשונו כלפי עיירה שלו: מה שבפישפיק-לאדאני ישבו האנשים במקוה וחיככו עצמם בכותלי המקוה וחשבו איך יכולים להפיל את האחר ולקברו חיים (ווי קען מען יענעם אין דער ערד לייגען). זה לא יעלה על מחשבתך שדבר זה הביא החורבן, "און דאס איז שוין צוויי מאל איבערצייגט געווארן".

והגר"ש אונסדארפער זצ"ל כשפגש את רבינו בפעם הראשונה אחרי המלחמה, שאל ממנו: אמור נא לי, למה בא החורבן הזה? וענה לו רבינו: על עבירות שבין אדם לאביו שבשמים - על זה מענישים בשמים^ל, אבל על עבירות שבין אדם לחבירו [שהוא בעולם הזה] על זה מענישים בעולם הזה [כאן בעולם הזה]. ואמר שלכן נצולו היהודים ממדינת דייטשלאנד יותר מבכל המדינות [שהתחילו הצרות בזה אחר זה ולא בבת אחת, והי' להם פנאי לברוח], כי היו זהירים מאד בדברים שבין אדם לחבירו, בין בגוף ובין בממון^ל.

וכעי"ז אמר הרה"ג ר' יונה פארסט זצ"ל משמו של רבינו לענין שלל היהודים, וז"ל: שמעתי פעם מהגה"צ רבי מיכאל בער זצ"ל שאמר להסביר מה שראינו בחורבן האחרון ל"ע, שאף שתחילת שורש הפורעניות בעו"ה הי' בדייטשלאנד, ומשם התפשט לשאר המדינות, אמנם במציאות זכו אחב"י בדייטשלאנד להנצל הרבה יותר כפי ערך מאחב"י בשאר המדינות, וגם זכו להציל ממוןם ורכושם ביותר, מה שבשאר המדינות הגיע כל הממון והרכוש ליד הגוים השכנים ל"ע. ואמר שהסיבה היא שאחב"י בדייטשלאנד הי' להם יותר ישרות במשאם ומתנם עם הגוים במשך כל השנים מבלי ערמימות, ולכן הי' הממון שבידם יותר משלהם ולא הי' מעורב

לה. ר"ל שהרבה פעמים הקב"ה מאריך אפו ואינו מעניש את האדם כלל בעוה"ז על עבירות אלו. [עי' ב"מ נט. שלשה אין הפרגוד ננעל בפניהם, אונאה וגול ועבודה זרה, ופירש"י המקום רואה אותם תמיד עד שיפרע. ועי' ספר הזכרון להחת"ם סופר עמוד מ"ב (על אחד שמת במיתה משונה בן שלשים שנה): כי באמת רע לא נמצא בו בינו למקום, רק בהיותו פקיד נגיד וכו' בהצותו על עם ה' להרבות מחלוקות בקהלתו וכו', הוא העלה שכר שכירות הבתים למעלה למעלה להוציא עניים ואביונים עד אפס מקום מושב דירה להם, ותעל שועתם אל אלקים וכו', הקב"ה מאריך אפיה במה שנוגע רק לו ולתורתו, משא"כ במה שנוגע לבין חברו ממהר לפרוע, עכ"ל].

לו. מפי הרה"ח ר' שרגא יונגרייז הי"ו.

בתוכו חלק הגוים, משא"כ בשאר המדינות שסבלו מעניות ודחקות באופן נורא ל"ע, ולכן התירו לעצמם לפעמים לעשות ערמומיות בדברים שבממון בהמו"מ עם הגוים, ולכן ביום זעם ל"ע הגיע הרכוש להשכנים הגוים, כדי שישוב הרכוש אל בעליהם הראשונים, ומשמים הסתבב הדבר שיגיע אל היורשים וכדומה^ל.

סיפר הרה"ח ר' שמואל בירנבוים הי"ו, שפעם נסע עם רבינו ברכבת לניו יארק, ובדרך עיין בספר לוחות העדות [בדבר המחלוקת שבין היעב"ץ והר"ר יונתן זצ"ל], ואמר לו רבינו: שמעתי מגדולי עולם, שהחורבן האחרון שעבר עלינו ל"ע, הי' תוצאה מהמחלוקת של הר"ר יונתן והיעב"ץ, [שפשוטי עם נתעברו על ריב לא להם ודברו סרה נגד גדולי עולם משני הצדדים]^{לח}.

נצלנו בזכות דמעות אמותינו

אמר: מפני מה נצלנו אנחנו יותר משאר יהודים, וכי אנחנו צדיקים יותר מהם, הרבה צדיקים היו יותר ממנו אשר נהרגו רח"ל. וכי אנחנו רשעים יותר מהם, הרבה רשעים היו יותר ממנו כמו משומדים וכו', וגם הם נהרגו. ומפני מה זכינו יותר מהם לינצל מגי ההריגה? אלא דאיתא בספרים^{לט} שאם מתפללים להשי"ת בדמעות אז זה עוזר אף אם אינם ראויים, ותפלה כזו מועלת גם לדורות העתידים, ואנחנו נצלנו בזכות הדמעות ששפכו אמותינו וזקינותינו^מ.

לז. דברי יונה ח"א דף כ"ו. וזה לשון הבאר הגולה בחושן משפט סי' שמ"ח אות ה': ואני כותב זאת לדורות, שראיתי רבים גדלו והעשירו מן טעות שהטעו העכו"ם ולא הצליחו וירדו נכסיהם לטמיון ולא הניחו אחריהם ברכה, וכמ"ש בספר חסידים סי' תתרע"ד, ורבים אשר קדשו השם והחזירו טעיות העכו"ם בדבר חשוב גדלו והעשירו והצליחו והניחו יתרם לעולליהם עכ"ל.

וזה לשון ספר חסידים שם: אל יעשה אדם עול אפי' לנכרי. ואלו דברים מורידים את האדם ואין הצלחה בנכסיו, ואם השעה עומדת לו, יהיו נפרעין מזרעו עכ"ל.

לח. יש לציין שמצינו בשני מקומות עונש על מחלוקת בהרבה דורות אח"כ, עון נוב עיר הכהנים, שנשאר החוב עד ימי חזקיהו המלך (סנהדרין צה.), ומכירת יוסף שנשאר החוב עד עשרה הרוגי מלכות.

לט. ראה ספר חסידים סימן קל וז"ל: יש אדם שאינו זכאי שיקבל המקום תפלתו, אלא בעבור תוקף תחנונים ודמעת עיניו, אשר תמיד בוכה ומתחנן, אע"פ שאין בידו זכות ומעשים טובים, מקבל הקב"ה תפלתו ועושה חפצו, עכ"ל.

מ. מפי הרה"ח ר' יוסף בערגמאן הי"ו.